

לאחריו ומשאר משקן שחה רביעית יכרך לאחריהם בורא נפשות רבות²⁰ אף אם הוא בענין שלא בירך לפניהם שהכל נהיה ברברו²¹:

פרק ב

ברכת המזון מן התורה אינה אלא כשאכל פת כרי שביעה כמ"ש²² ואכלת ושבעת וברכת והחממים תקנו לברך אפילו על כוית²³ ולא תקנו²⁴ אלא בלחם שדרך בני אדם לקבוע סעודה עליו אבל מיני לחמים שיתבאר שאין רגילין לקבוע סעודה עליהם אין מברכין עליהם המוציא וברכת המזון אלא לפניהם בורא מיני מזונות ולאחריהם מעין ג' אלא אם כן אוכל מהם כשיעור קביעות סעודה²⁵ דהיינו כשיעור שרוב בני אדם קובעים סעודת קבע שהיא סעודת ערב וכוקר²⁶ על שיעור כזה מסתם לחם גמור וגם מלחמים אלו כשאוכלין שיעור כזה לפעמים אוי הם קובעים סעודה עליו ולכן אף מי שאוכלו סעודת ארעו ולא שבע משיעור זה במלה דעתו²⁷:

(ב) וכשיעור זה רבו בו הדיעות²⁸ ולמעשה יש לנהוג כל שאוכל ממשש ביצים בינוניות²⁹ ולמעלה עד חצי עשרון ולא עד בכלל אם הוא לא שבע ממנו יברך המוציא על כוית לחם אחר תחלה ויברך ברכת המזון לצאת לדברי הכל ובחצי עשרון במלה דעתו לדברי הכל ומברך המוציא וברכת המזון עליו לבדו ואם אוכל פחות ממשש ביצים והוא לא שבע ממנו מברך בורא מיני מזונות ומעין ג' ואם שבע ממנו יטול דיונו³⁰ ויברך המוציא וברכת המזון עליו לבדו והוא שאכל כשיעור ד' ביצים³¹ אבל פחות מכן אם הוא שבע משיעור זה³² יברך על כוית לחם אחר תחלה המוציא ואחר כך ברכת המזון:

(ג) ואם אינו שבע ממין לחם זה לבדו אלא שאוכלו עם לפתן המשביע כגון שמלפתו בכשר או דגים וכיוצא בהם עד ששבע הרי זה כאילו שבע ממנו לבדו³³ לפי שהלפתן טפלה לו ונתחייב בברכת המזון מן התורה³⁴ ולפיכך האוכל כד' ביצים³⁵ ממין לחם זה עם לפתן כזה עד ששבע מברך המוציא וברכת המזון ובפחות מכן מברך על לחם אחר תחלה³⁶:

²⁰ ראה גם לקמן פ"ה ה"ג.
²¹ ראה גם שוע"ר סי' ערב סי"ג.

פרק ב

א עקב ה"י.
ב וכ"ה בשוע"ר סי' קפ"ב וש"נ.
ג ובשוע"ר סי' קפ"ה ובלוח ברה"נ פ"ה ה"א פסק שגם באכל פת כרי שביעה מנין הברכות הוא מתקנת הבמים מל"ח סגי במעין ג'. ועי' ק"א שם סק"א וש"נ. וראה גם לקמן ה"ב וד"ל"ג. וראה הע"ג תשע"ז ע' 51.
ד וכ"ה בשוע"ר שם וש"נ.
ה שכלי הלחם סי' קנ"ב בשם רבי אביגדור. אגור סי' ר"ח. הובאו בב"י סי' רמ"ח ד"ה והאגור כתב.
ו הר"ב רבנו יונה ברכות כ"ב, א ר"ה א"ל רב נתנן. מור ושוע"ר סי' י.
ז נלקמו בשוע"ר תורה סי' ג' (ע' ה"ג וי"ח).
ח בשוע"ר סי' קפ"ה ובלוח ברה"נ פ"ה ה"א כתב רק השיעור של חצי עשרון (אלא שגממפס כתבה בין הצאי ענינו), וכאן חושש גם לשיעור של שש ביצים, שנתבאר מקורו באריות בשוע"ר תורה שם ובדברי החיים (ברכת

במ"ט ח"ד סק"ג). וראה תהלה לירד סי' קפ"ה סק"ג. ערך השלחן סי' קפ"ה הע"ג (יוד"ת) ח"ב ע' 214.
ט וכ"ה בשוע"ר סי' קנ"ה סוף סי' א' וש"נ.
י שהוא שיעור סעודה לפרש"י עירובין ד', א ר"ה פרס. וכ"ה בשוע"ר סי' קפ"ה סוף סי' א' ובלוח ברה"נ שם, אלא ששם פסק דהיינו כשיעור ג' ביצים. וראה שוע"ר סי' ספ"ה סי' ט' תפ"ה ס"א. סי' תרי"ב ס"ד.
יא ובשוע"ר שם: "אפי' הוא אכל ומשבע מהם ... אנפ"י שהוא קובע עליו במלה דעתו אצל רוב בני אדם" וש"נ. ומאן חושש לדעת הראב"ד המובאת ברא"ש פ"ז דברכות סי' ל', ודוינו כשאכל ושבע, שאו הוא חובב מל"ח (ראה לעיל ח"א ולקמן ה"ב) ואוליגן לחומרא. וכ"ה לקמן סוף ה"ג. וראה גם שו"ת רב"ז ח"ו סי' ברכה. שוע"ר סי' קצ"ו סוף סי' ט"ז וש"נ. וראה הע"ג תשע"ז ע' 51. הע"ג (יוד"ת) ח"ב ע' 287.
יב וכ"ה בשוע"ר שם וש"נ. אלא ששם כתב "אם הוא קבע סעודתו עליו" שהוא מתקנת הבמים.
יג וכדלעיל ח"א"ב ולקמן ה"ב"ג, שבאן סובר שמנין ברכות דינו כמו מל"ח. וראה משה שלימה סי' ט"ז סוף.
יד ובשוע"ר ובלוח ברה"נ שם "כ"ב ביצים".
טו כדלעיל סוף ה"ב. וראה א"ר צ"ח סי' קו.

(ד) ואם מתחלה היה ברעתו לאכול אכילת ארעו ויברך בורא מיני מזונות ואחר כך נמלך לאכול עוד⁵⁰ כדי שביעה וקביעות סעודה נכון לצאת ידי כל ספק⁵¹ ולברך תחלה מעין ג' על מה שכבר אכל וישהה מעט ויטול ידיו ויברך המוציא ויאכל עד כדי שביעה⁵² ויברך ברכת המזון אף שאינו שבע מאכילה השניה לברא אלא בציווף אכילה הראשונה שכבר בירך אחריה מעין שלש והוא שאכל באחרונה כד' ביצים לפחות⁵³ :
(ה) ואילו הם מיני לחמים⁵⁴ שאין דרך בני אדם לקבוע סעודה עליהם לחמניות וטרוקנין ופת הבאה בכיסנין⁵⁵.

לחמניות הם מיני לחמים דקים ורכים שהיתה כלילת הקמח במים כלילה רכה ולא עבה כעיסת לחם גמור הנילושה ומתנגלת בידיים אלא כעיסת סופגנין שאי אפשר לגלגלה בידיים⁵⁶ ואפאה בתנור או במחבת כלי משקה ואף על פי שהוא לחם גמור לענין חלה ומוציא אף על פי כן הואיל ואין דרך רוב בני אדם לקבוע עליו סעודה לא תקנו לברך המוציא וברכת המזון אלא בורא מיני מזונות ומעין ג' עד שיאכל כשיעור קביעות סעודה:

(ו) וכן טרוקנין שכוללין קמח במים כלילה רכה יותר מדאי⁵⁷ אלא ששופכן לתוך גומא וחלל שבכירה או תנור עד שנעשה עב קצת אחר האפייה⁵⁸ וכן אם שפך הרבה לתוך המחבת עד שנעשה עב קצת אחר האפייה (שקורין בלינעם) אבל אם לא שפך לתוך גומא אלא על גבי קרקע הכירה והתנור ומתפשט שם עד שנעשה דק מאד אחר האפייה והוא נקראת טריתא אין עליה תורת לחם כלל לענין חלה ואין מברכין עליו אלא בורא מיני מזונות ומעין ג' אפילו קבע סעודתו עליה⁵⁹. וכן אם שפך מעט מכלילה רכה יותר מדאי לתוך מחבת רחבה ומתפשטת שם על שולי המחבת ונעשה דק מאד גם אחר האפייה (שקורין בלינעם) אין קביעות מועלת בהן כמו בטרייתא. ויש חולקים ואומרים שטרייתא מברכין עליה המוציא וברכת המזון כשיעור קביעות סעודה כמו בטרוקנין⁶⁰ ויש להוסיף לברכהם שלא לאכול שיעור קביעות סעודה כי אם שיברך המוציא על לחם גמור תחלה. ויש מחמירים עוד⁶¹ לפי זה⁶² לומר שלא נתנו חכמים שיעור קביעות סעודה לברך המוציא וברכת המזון בטרוקנין אלא כשבלילת העיסה רכה יותר מדאי אבל כשאנה רכה יותר מדאי אף שאי אפשר לגלגלה בידיים אלא מורפו ככף בקערה ואפאו בתנור או במחבת כלי משקה ונעשה עבה קצת אחר האפייה ולא דק מאד בטרייתא⁶³ לחם גמור הוא ומברכין עליו המוציא וברכת המזון בכיית. וכן מה שנתנו שיעור קביעות סעודה

⁵⁰ מ"ג פסק שבוה (כשאנה רכה מאד) מברך המוציא, כריעה הב' דלקמן מ"ג.

⁵¹ גם בזה מורה גם הרש מהחיים דלקמן, וכאן בריעה הראשונה י"ל דלאו דיוקא אמר ויה' אם אינה רכה

⁵² כ"ב (חי' צמח צדק קנה, א).
⁵³ כ"ד וכל' בשוע"ר שם וש"ג.

⁵⁴ כ"ה וכל' בשוע"ר שם וש"ג.
⁵⁵ כ"ו ראה ק"א מ"ה קמח סק"ג.

⁵⁶ כ"ז כריעה זו פסק בשוע"ר מ"ה קמח ס"ג וש"ג.

⁵⁷ כ"ח לפי הנימוק במ"ה לה, א שד"ן קביעות סעודה מיויר בטרייתא, ולא במרוקנין, יש מהרמ"ן שבתרוקנין מברכין המוציא. וראה ק"א שם.

⁵⁸ כ"ט ע"י שוע"ר מ"ה קמח ס"ג שלא הוסיף תאו, ויה' כ"א כל מקום שאנה רכה מאד ונאפית לחם גמור.

⁵⁹ טז ולקמן "ע"ד, וראה מ"ג ועינים. וראה באור סדר ברה"ז ע' 56.

⁶⁰ יז בשוע"ר שם ובמלח ברה"ז מ"ח ה"ב פסק שישול דיו ויברך המוציא וא"ל לברך תחלה מעין ג', ומבואר שם

ממם לחלק בין זה לזה ולעיל פ"א ה"י, וכאן מהמרמ"ק מספק. וראה רדכי החיים (ברכת במ"ב ח"ד סק"ז). תהלה

לדור מ"ה קמח סק"א. מ"ה קמח סק"ה. הע"ב (יהו"ז) ח"ב ע' 112 ואילך.

⁶¹ יח ראה תהלה לדור שם סק"ב.
⁶² יט כריעה ח"ב.

⁶³ כ וכל' בשוע"ר מ"ה קמח ס"ג וש"ג.
⁶⁴ כ"א משה"כ מורחא (דלקמן ה"ז) י"א דלא מעיל קביעות סעודה. ובשוע"ר שם מנה כאן גם טרייתא.

⁶⁵ כ"ב רא"ש ברכות פ"ג מ"ה ל, וע"י ק"א מ"ה קמח סק"ה. וראה תהלה לדור מ"ה קמח סק"כ"א. ובשוע"ר שם

סדר ברכת הנהנין ב תרצא

בלחמניות הוא בכלילה רכה יותר מדאי או שנעשו רקוקין רקין מאוד אחר האפייה כמריחה ואף אם אין הכלילה רכה יותר מדאי. וטוב לחוש לדבריהם שלא לאכול כי אם בתוך הסעודה⁷²:

(1) פת הבאה בכיסנין יש מפרשים⁷³ שהיא עיסה שנילושה בהלב או בהמאה או ברבש או בשמן ויין או בשאר מי פירות או במי ביצים ושומן לפי שאינה עשויה לקביעות סעודה כי רוב בני אדם בוססין ממנה מעט ואין קובעין סעודה אלא על פת שנילושה במים לבדה ואם עירב עמהם מעט מים בלישתה הולכין אחר הרוב. וכן עיסה גמורה שנילושה במים שעירב גם תבלין בלישתה עד שאין דרך רוב בני אדם לאכול ממנה הרבה ולקבוע סעודה עליה מפני רבוי התבלין⁷⁴.

ויש הולקים על זה ואומרים שמכרכין המוציא וברכת המזון על פת זו כי אינו דומה ללחמניות ומרקוקין שאין רוב בני אדם קובעין סעודה עליהן מחמת שיוני כלילתן לגרעיותא שכלילה רכה אינה סוערת הלב כל כך כלחם גמור אלא פת הבאה בכיסנין היא פת גמורה העשויה כמין כיס וממלאין אותה קודם אפייתה במיני מתוקה⁷⁵ כמו דבש וצוקר⁷⁶ או שקדים ואגוזים וביוצא בהם משאר מיני פירות או תבלין והמילוי הוא העיקר כי עיקר עשייתה אינה למזון ולהשביע אלא לערוך ותענוג⁷⁷ ומזון העיסה הוא מפל ודהי ראוי לברך על המלוי ולפמור העיסה אלא לפי שהעיסה היא מחמשת המינים שהם הנקראים מזון אינה נעשית מפלה אל המלוי כשמתכוין לאכילתה ג"כ כמו שיתבאר (בפ"ג⁷⁸) ולכן די לברך עליה בורא מיני מזונות ועל המחיה אבל לא המוציא וברכת המזון עד שיאכל שיעור קביעות סעודה (שאו העיסה היא עיקר שסוערת הלב) ואין בכלל זה⁷⁹ עיסה הממולאת בשומשומין שעושים בפורים במדינות אלו שאין עיקר עשייתם לערוך ותענוג אלא למזון ולהשביע:

(2) במה דברים אמורים כשהמלוי הוא ממיני מתוקה או מיני פירות הנאכלין לערוך ותענוג ולא למזון ולהשביע וגם אין דרך רוב העולם ללפת בהם הפת אבל אם המלוי הוא מבשר והגים או גבינה שהם מיני לפתן המשביעין או אפילו מיני ירקות שאין משיביעין ומלפתין בהם הפת או אפילו אינו לפתן כלל אלא שהוא מדברים הנאכלים למזון ולהשביע ודרך לקבוע סעודה עליהם אין המילוי מוציא הפת מתורת לחם גמור ומכרכין עליה המוציא וברכת המזון בכיות⁸⁰ אף אם עוקר כוונתו באכילת פת זו כשכיל המילוי שבתוכה והפת מפלה ככוונתו⁸¹ וכמו הסועד לחם גמור ועיקר כוונתו על הלפתן או על

ל וי"ל דאם מנגן בהמאה אח"כ אין לחוש כלל (ח"י צמח צדק קצה, ב). וראה גם שו"ע שם.

לא וכה בשו"ע סי' קסח סי"א וש"נ.

לב רש"י ברכת מא, ב ד"ה פת הבאה בכסנין. רמ"א סי' 101 ובשו"ע שם התנה שהיו "תבלין הרבה יותר ממים", כפי המ"ז דבריו רמ"א הג"ל. וראה בדי השלחן סי' מח סק"א.

לז וכה בשו"ע סי' קסח סי"ב וש"נ. אבל שם: (א) הביא מחלוקת גם בזה ובעל נפש מהר"ם על עצמו (ב) היינו גם כשעיקר עשייתה לקבוע סעודה, ולא רק לערוך ולתענוג. (ג) ובכלל זה עיסה הממולאת בשומשומין. (ד) גם במילוי בשר או גבינה וכו' יש הולקים וראו שצ"ח חידור.

לז סוכר.

לח ובשו"ע"ר שם: אוכלים אותם לקבוע סעודה ולתענוג. וכה"ה בלחם בירוש' פ"ח ה"ג.

לו הלכה ד.

לז חמר משה סק"ב. ובשו"ע"ר ובלחם בירוש' שם: ובכלל זה כ"ל.

לח וכה"ה בשו"ע"ר סי' קסח סי', אלא ששם ובלחם בירוש' פ"ח ה"ג דביא ב' ריעות בזה ולכן "יש לא יאכל כ"ו אלא בתוך הסעודה.

לט ריא"ו הובא כשכיל הלחם רש"י קמ"ו ובאגור סי' רמז. ב"י סוף סי' קסח.

שאר דברים הבאים מחמת הסעודה ואוכל הפת בתורת מפלה להלפתן ושאר דברים שמכרך המוציא וברכת המזון בכזית¹⁰¹:

(ט) ולענין הלכה¹⁰² כעיסה שנילושה בחלב וכיוצא בו משאר משקין או מי פירות הוין ממים מן הדין יש לסמוך על סברא הראשונה שברברי סופרים הלך אחר המקל¹⁰³ אך כל בעל נפש הימיר לעצמו שלא לאכול בלא נטילת ידים והמוציא על לחם אחר תחילה¹⁰⁴ רק בנילושה ברבש יש להקל אם הקמה מעט והרבש הוא הרוב¹⁰⁵ והעיקר לערוך ותענוג המתקות כמו שנוהגין במדינות אלו (שקורין לעיקר¹⁰⁶) אלא שהקמה נחשב עיקר מחמת שהוא מין מזון וגם מכשר התערובות לאכילה¹⁰⁷ כמו שיתבאר (כפ"ג):

(י) כל מיני לחמים אלו שברכתם בורא מיני מזונות אם באו על השולחן בתוך הסעודה שלא מחמת הסעודה דהיינו שלא לאכול לשם מזון ולהשביע אלא לערוך ותענוג בלבד או בסוף הסעודה לקינוח להקל מכובד המאכל אין נפטרים בברכת המוציא שעל הפת וצריך לברך עליהם בורא מיני מזונות אבל לא לאחריהם מעין ג' לפי שנפטרים בברכת המזון¹⁰⁸ הוין מפת שנילושה בחלב וכיוצא בו¹⁰⁹ שאין לברך עליהם בורא מיני מזונות בתוך הסעודה או בסופה ככל ענין מאחר שיש אומרים שברכתם המוציא כלחם גמור ונפטרת כבר בברכת המוציא וספק ברכות להקל.

ואם אוכל מלחמים אלו תוך הסעודה למזון ולהשביע ואפילו מיני עיסה הממולאים בפירות אין צריך לברך אפילו על הפירות לפי שהם נחשבים כמפלה אל העיסה ונפטרים עמה בברכת הפת:

(יא) וכן מיני עיסה שבלילתן רכה ונמגנו במשקה¹¹⁰ נפטרים בברכת הפת כשאוכלים למזון כמו שנפטרים כל מעשה קיריה אבל אם אוכלן לקנוח או להענוג צריך לברך כמו בלחמניות¹¹¹ וכיוצא בהם ואם אוכלן שלא בתוך הסעודה מברך לפניהם בורא מיני מזונות ולא לאחריהם מעין ג' ואפילו שבע מהם ואפילו אבל שיעור שאחרים קובעין עליו סעודה וגם הוא קבע סעודתו עליהם לברם לפי שמכיון שמתחלה היתה בלילה רכה ואחר כך נמגנו במשקה אין עליהם תורת לחם כלל לדברי הכל ומעט שמן שמושוין המחבת שלא תשרף העיסה אינה נקראת משקה¹¹²:

(יב) אבל עיסה שבלילתה עבה כעיסת לחם גמור המתגלגלת בידים ומגנה במחבת בשמן או שאר משקין ושומן יש אומרים¹¹³ שאין הטיגון במחבת מוציא מתורת לחם גמור הואיל ומשקה שכמחבת הוא דבר מועט והעיסה היתה בלילתה עבה תחלה

מח שבה יש מחלוקת כדלעיל ה"ג. ובשוע"ר שם הובא כמה שיטות כפת הבאה בכמנין ולכן כ"ג אין לברך בתוך הסעודה אלא על מה שיל"ה נק פת הבאה בכמנין. **מט** וז"ה בשוע"ר סי' קסח ס"ד וש"ג. **נ** ראה באור סדר ברה"ג ע' 69. **נא** וז"ה בשוע"ר סי' קסח ס"ג וש"ג. **נב** הברכת סמ"ג מ"ע כו ביניו שאר ברכות שבסעודה ומ"ע קמא בין שיטות ר"ת ור"ש. הובא בהנהיגות מיינוניות הפס קושפא פ"ג נו"ש ור"ת וראה שוע"ר סי' קסח סמ"ג שהביא גם שיטת ר"ת, ובס"א ובק"א סק"ז הביא הברכת סמ"ג וראה דרכי החיים (ברכת בנימי' ה"ז סק"ב). תהלה לדרד סי' קסח סק"ז.

מ כדלקמן פ"ג ה"ד. ועי' שוע"ר סי' קעו ס"א וק"א שם סק"ב. **מא** עי' שוע"ר סי' קסח ס"ב וש"ג. **מב** בשוע"ר שם כתב דהיינו אף מאכל כרו שביעה, אבל כאן מוריר בלא שבע. דבשבעי יש להחמיר בכל אופן (כדלעיל ה"ב). דהיינו ספק של תורה (כדלקמן ה"ב). **מג** ואז יאכל פת זו למזון ולשבע, כדלקמן ה"ג. וז"ה בשוע"ר שם וש"ג. **מד** ב"ה סי' קסח סוף ד"ה ומ"ש והוא. מ"א שם סק"ה. ובשוע"ר לא הביא הברכה זו. **מה** עונת רבי. **מו** וז"ה בשוע"ר סי' קסח ס"א וש"ג. **מז** וז"ה בשוע"ר סי' קסח ס"ד וש"ג.

והרי זה כאילו נאפית בתנור ומברכין עליה המוציא וברכת המזון בכזית ויש חולקים¹¹ ואומרים שדין המזון כדין הבישול וכמו שיתבאר וכן עיקר¹².

ומכל מקום אם אוכל כדי שביעה שהוא ספק של תורה¹³ (אף שמזין הברכות הוא מדברי סופרים מכל מקום מאחר שמושה רבינו עליו השלום תיקן ברכת הזן¹⁴ בברכה בפני עצמה לפתוח בברך ולחתום בברוך ראוי להחמיר בספיקה כעין ספק של תורה) יש להחמיר שלא לאכול¹⁵ כי אם בתוך הסעודה של לחם גמור.

ואפילו היא ממולאת כל שאינה ממולאת בפירות וכיוצא בהם¹⁶ אלא כגבינה ומטוננת בחמאה (שקורין פלאדין¹⁷) או כבשר ומטוננת בשומן¹⁸.

אבל הקובע סעודה על מיני טיגון לברם אין לברך המוציא וברכת המזון לפי סברא האחרונה כי אם בורא מיני מזונות ומעין ג'¹⁹.

וכל זה כמזוגין אבל עיסה שנתבשלה בקדירה אין עליה תורת לחם כלל גם לסברא הראשונה²⁰ ומברכין עליה בורא מיני מזונות ומעין ג' לעולם אפילו בקביעות סעודה ואפילו הן התיבות גדולות²¹ (שקורין קניירליך או קרעפליך²²).

אך אם חזר ואפאה בתנור או במחבת בלי משקה²³ חזר וירד עליו תורת לחם גמור²⁴ ואפילו הן התיבות קטנות מכזית ומברכין עליה המוציא וברכת המזון בכזית ולפי סברא הראשונה שהמזוגין במעט משקה דינו כאפיה הוא הדין אם חזר ומגנה במחבת במשקה מעט.

ולכן מיני עיסה ממולאים כגבינה (שקורין קרעפליך) שמבשלין אותן במדינתנו ואחר כך מטוננין בחמאה במחבת או אפילו בקדירה אלא שהחמאה הוא דבר מועט לפי ערך ריבוי העיסה והגבינה אין לאכול מהם כדי שביעה כי אם בתוך הסעודה לחוש לסברא הראשונה אבל אם משימים לתוך הקדירה שנמננים בתוכה הרבה שומן הצף על פני החלב (שקורין סמעטונע²⁵) הרי זה כמין בישול גמור ומברך בורא מיני מזונות ומעין ג' לעולם וכן אם מגנה כאלפס או בקדירה בחמאה הרבה כעין בישול במים אף על פי שאחר כך סיגן מהם החמאה:

(יג) וכל זה בעיסה שנתבשלה קודם אפייתה²⁶ אבל לחם אפוי שנתבשל בקדירה אין הבישול מוציא מתורת לחם גמור לענין ברכה שלא לברך עליו המוציא וברכת המזון בכזית אלא אם כן נמחה הלחם בבישול²⁷ עד שלא נשאר בפרוסות כזית בכל אחד

11 וז"ל בשוע"ר שם ט"ו.
 12 וז"ל בשוע"ר שם ט"ו.
 13 וישוע"ר סי' קסח סמ"ז כי שבכל אופן הו' סי' ב"ב, וכמש"נ שם סי' ח' וגם באכל כדי שביעה מני מה"ת במעין ג'.
 14 וראה שוע"ר סי' קפ"ג וט"ו. וראה הע"ב תשע"ו ע' 51.
 15 אבל לא יחמיר לברך בהמ"ו מספק. וראה באור סדר בדי' ע' 72.
 16 נח שאם אי"צ להחמיר אפילו אבל כדי שביעתו, כל שלא אוכל כדי קביעות סעודה (אכן העזיז בסוף הס' ובידני העולם אות ז). וראה בדי' שם סי' כח סק"א ותורת מנחם אות ג, וראשית תיבות אלו לעיל אחר "בהמ"ו במזית". וראה מניני השלחן ע"י קב"ג.
 17 נט עונה ממולאת.
 18 שבה אין להקל כלל. וראה שוע"ר שם סי' ושי"ג.
 19 וז"ל בשוע"ר סמ"ז ושי"ג.
 20 ס"ג והגהות מייטוניות שם.
 21 ג' וז"ל בשוע"ר שם סי' ז', וראה ק"א שם סק"ג.
 22 כפתה או כיסנים.
 23 היינו ביג"ל או פרעציל (פרי מגדים א"א סק"א).
 24 רש"י ברכות לו, ב ד"ה בשע"סן. רבינו ירוחם נתיב פו ח"ה (קנה, ג). מ"א סק"א. וראה גם שוע"ר שם סב"ב ק"א שם סק"ג.
 25 שנתג.
 26 וז"ל בשוע"ר סי' קסח סמ"ח ושי"ג.
 27 רש"י ברכות לו, א ד"ה שהתפרסות קיימות. מרדכי ברכות פ"ו רמז קפ"ו. וראה מ"א סק"ח. וראה גם לקמן רש"י ה"ו. וראה הע"ב (ירוש"י) ח"ב ע' 138.

תרצד

סדר ברכת הנהנין ב

כי כל פרוסה שנשארה בה כזית לא נתבטלה עדיין מתורת לחם לענין ברכה אפילו אין בה תואר לחם כלל מחמת רוב הבישול ואם לא נשאר בה כזית נתבטלה מתורת לחם לגמרי ואפילו נראה שיש עליה תואר לחם אינו חשוב תואר ומכריכם עליה בורא מיני מזונות ומעין ג' לעולם אפילו קבע סעודה על פרוסות הרבה שנמחו בבישול ולא נשאר כזית בכל א'.

ויש ואמרים^ט שאפילו לא נמחו בבישול אלא שמתחלה קודם הבישול פירר הפת לפרוסות קטנות פחותות מכזית כמו שנוהגין לעשות במצות בפסח^{טו} אפילו נראה שיש עליהן תאר לחם לא נחשב תואר ואפילו חזרו ונדבקו על ידי הבישול ונעשו כזית וספק ברכות להקל^{טז} ומכל מקום כל בעל נפש יחמוד לעצמו שלא לאכול מהן כדי שביעה^{טז} אם יש עליהן תאר לחם^{טז} כי אם שיכרך המוציא על כזית לחם נגמור תחלה^{טז} ובמיעוטן יש להחמיר בכל ענין^{טז}:

(יד) וכל זה כשנתבשל בכלי ראשון^{טז} אבל כלי שני אינו מבטל^{טז} ולפיכך אם נתן לתוכו פירורי לחם אפילו פחותין מכזית מברך עליהם המוציא ולאחריהם ברכת המזון בכזית והוא שלא שהו בתוכו כל כך עד שנמחו^{טז} והלך תאר הלחם האפוי מהם אלא עדיין ניכרים שהם לחם^{טז} אפוי ולא עיסה.

ועדיין מכלי ראשון הוא ספק אם נדון בכלי ראשון או בכלי שני ולכן אין לאכול פירורין פחותין מכזית שבקערה שעורה עליהם מכלי ראשון כי אם בתוך הסעודה אם יש עליהם תאר לחם^{טז} אבל אם שהו עד שנמחו קצת הלך מהם תאר לחם האפוי ואפילו פירורין פחותין מכזית שנשרו בצוננין זמן מרובה ונמחו קצת עד שהלך מהם תאר הלחם ונראים כפירורי עיסה מברך עליהן בורא מיני מזונות ומעין ג' אפילו בקביעות סעודה וכל שהמים מתלבנים מחמת מהוי הפירורים כבר הלך מהם תאר הלחם וכן היין בהתיכות פת שנתבישו בתורן (ענין) ושורין אותו בשכר צונן^{טז}.

ופירורי לחם העומדים בעינים אפילו הוא פירור דק כקמח שאין נראה בו תואר לחם לעין אף על פי כן מראהו עמד בו^{טז} ולא נתבטל מתורת לחם ומברכין עליו המוציא:

(טו) פירורי לחם פחותים מכזית שחברם ודבקם יחד על ידי רבש או חלב או מרק אם על ידי זה נמחו קצת ונעשו כעיסה^{טז} ואין עליהם תאר לחם אפוי מברך

ע בשוע"ר סי' קסח סי"ח הובאה רק דעה זו, באין חילוק, וש"נ.

עא שנתונים לפרה המוציא, אבל אין ר"ל שגובלים, שבה מירר לקמן בהמ"ו (ה' צמח צדק קצו, ד).

עב ראה ה' צמח צדק שם. וראה שוע"ר סי' קסח סי"ב.

עג שאו יבא לספק דאורייתא בבהמ"ז, משא"כ בכריתות שלפניה שהם מברגים ספק להקל (ה' צמח צדק שם), וכלעיל ה"א: ודו"ב שבשאל כל כ"ד שבעה גם מנין הברכות יש לו דין מה"ל.

עד כשלא נמחה בבישול כו"ל. וראה הע"ב (יהו"ל) ה"ב ענין 134.

עה ע"י ה' צמח צדק שם.

עו אפי' פחותים מכזית שביעה, ראה ה' צ"צ קצו, א. בהר"ש סי' מה סק"ז וסק"א. וז"ל לקמן סוף המ"ו.

עז וז"ל בשוע"ר סי' קסח סי"ח וש"נ.

עח וז"ל בשוע"ר סי' קסח סוף סי"ח וש"נ.

עט כולקמן רספ"ו וש"נ.

פ וז"ל בשוע"ר סי' קסח סי"ח לזכר עדיין נמים צוננים וש"נ. וכאן מופיע "אפוי עיסה" כולקמן רספ"ו וש"נ.

פא וז"ל בשוע"ר שם וש"נ.

פב וז"ל בשוע"ר שם וש"נ.

פג ולא נעשו כעיסה, וכולקמן רש ספ"ו וש"נ. וראה הע"ב תשצב ע' 63. ובשוע"ר שם סי"ז: אע"פ שאין

עליהם תאר לחם מנפי שהן וקצן ביותר ... שכינן שהוא פת בפ"ע בלי תעובת שום משקה בתוכו המחברו ומדבקו אינו יוצא מתורת פת לעולם.

פד ראה מ"א סי' קסח סק"ב (לשפת רש"י ומרדכי שריבו חשש לו לעיל ה"ג).

פה שנוכר תאר לחם מפרש: נמחה הלחם בבישול ... שנמחו ... ונמחו קצת ... ונראים כפירורי עיסה ... נמחו קצת ונעשו כעיסה. וראה הע"ב תשצב ע' 62. ובשוע"ר

שם סי"ח: דהיינו שנוכר וידוע שהוא לחם.

סדר ברכת הנהנין ביג תרצה

בורא מיני מזונות ומעין ג' לעולם⁹⁹ מאחר שמתחלה¹⁰⁰ לא היה כוזה ככל פירוש לברו.

ולכן מה שנהגים בפסח לכתוש המצות לפירורין דקין מאוד וחוזרין וגובלין אותן במים חמוין ובשומן ומי ביצים¹⁰¹ ועל ידי זה נמוחו קצת ונעשו כעיסה כשלשין ועושין אותן כעינולים (שקורין קניידלך או חרעמולין¹⁰²) ואין עליהם תאר לחם אפיו מברך עליהם בורא מיני מזונות ומעין ג' לעולם ואפילו לא נתבשלו אחר כך בקדירה אלא טגגם במשקה להאזורים שמיגון אינו כאפיה וכן עיקר כמו שנתבאר למעלה⁹⁸ ואם⁹⁹ לא הלך מהן תאר הלחם בלישתן ובישלם בקדירה והלך מהן מחמת הבישול אף על פי שיש בכל אחר כוזה ויותר מברך עליהם בורא מיני מזונות ומעין ג' לעולם ולא אמרו שכונה לחם אפיו אינו מתבטל מתורת לחם בבישול אפילו אין בו תאר לחם אלא בכוזה רואשן הנשאר קיים משעת האפיה אבל לא בנתפרר וחזר ומתחבר בלישה¹⁰³.

ואם לא הלך מהם תאר הלחם בבישול יש להחמיר שלא לאכול כרי שביעה כי אם בתוך הסעודה. ובמיגון יש להחמיר בכל ענין כמו שנתבאר למעלה¹⁰⁴.

פרק ג

תערוכות שני מינין שהן מעורבין יחד ואין ברכותיהם שוות אם הא' הוא עיקר והשני אין נותנין בו כי אם להקנו ולהכשירו הרי העיקר פוטר את השפל בברכתו

בין מברכה ראשונה בין מברכה אחרונה ואם שניהם עיקר אם אחד מהם הוא הרוב הרי זה נחשב עיקר והמיעוט נחשב טפל ובטל לגבי הרוב¹⁰⁵:

(ב) מין דגן הואיל ונקרא מוון הוא חשוב עיקר לעולם¹⁰⁶ שאפילו רוב התבשיל דבש או מינים אחרים ומיעוטו מאחר מהמשת המינין¹⁰⁷ אפילו עיקרו מחמת הרבש או מינים אחרים והדגן אינו אלא להטעימו ולהכשירו¹⁰⁸ הוא נעשה עיקר ומברך עליו בורא מיני מזונות וברכה אחת מעין ג' והוא שיש ממשות הדגן במה שאוכל אבל אם אין בו אלא מעטו בלבד אינו מברך בורא מיני מזונות¹⁰⁹.

מ אפילו אבל כשעור קביעות סעודה, כרעליל ה"ד.
מ ובשעור¹⁰¹ סי' קסח שם: ואין בכל אחד בפ"ע בית. והנפק"מ להלכה ראה לקמן בסמוך.
מ אפילו מינים בלבד הרי ריטא, וריבוי ברהו שכן עושים לפי שאין פועל המים להכרי כ"כ כגו אלו (ד"ה צמח דקק קדו, ד).

מ כושה או תופנית.
מ שו"ת מדרש"ך ח"א סי' קסג. הובא בכנסת הגדולה הגהות המור. מ"א סק"ח. ומיורי אפילו אם אחר הנוכח יש בו כוזה, כרלקמן בסמוך.

צ להלכה יב.
צא או"י: ואפילו אם.

צב כדמוכח ברש"י ברכות לז, ב ד"ה בעשרקם (ורבינו לעיל ד"ג הושע לשתות). וראה ק"א סי' קסח סק"ז. אכן תעורר למ"א סק"ח (בפסע הא), משמעות גמי ברכות לז, ב וז"ה בשעור¹⁰¹ סי' קסח ע"ה: ע"י גמי דאית בי פירורים כוזה כי (משמע שנהגו הראשון הנחמיר ע"י אפיה היה קיים – אכן העורר שם). וכ"ה משמעות שו"ת מדרש"ך

שם. וראה ח"י צמח דקק שם. דרכי החיים ברכת במ"מ ח"ט סק"א. העי"ב תשצב ע' 61. ובשעור¹⁰¹ שם ס"כ פסק שצ"ל דמוציא ובמ"ז כיון שנקבשו יש בו כוזה.
צג מהן הבלת י. וראה ח"י צמח דקק שם.

פרק ג

א וז"ה בשעור¹⁰¹ סי' רב ס"א ויש"ג. וראה גם לקמן פ"ז ה"י.
ב רב רשמואל ברכות לז, ב. ראה גם לעיל פ"ב ה"ז, לקמן פ"ז ה"י ר"ע. שעי"ר סי' קסח ס"א. סי' רב ס"ב. סי' רב ס"ג. סי' רב ס"ד. לוח ברה"ז פ"ד ח"ב. פ"י ה"י ר"ע.
ג רב כהנא ברכות לז, ב. רבא שם לז, ב. ראי"ש ברכות פ"ז ס"ד. מור תש"ע סי' רח ס"ב. מ"א סי' רב ס"ק א.
ד רש"י א"י ברכות שם ד"ה ופושא עיקר. הובא בב"י סי' רח ד"ה ומ"ש רבינו הלך. לבוש שם ס"ב. וכ"ה לקמן ה"י שעי"ר סי' קסח ס"א ויש"ג.
ה דרכי משה סי' רד ס"ק ג. רמ"א שם ס"ב. וכ"ה בשעור¹⁰¹ סי' רב ס"א. לוח ברה"ז פ"ד ח"ב.